

ÚVOD

Publikaci, kterou vydáváme v rámci výzkumného záměru Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity ŠKOLA A ZDRAVÍ PRO 21. STOLETÍ pod názvem **Sociální a zdravotní aspekty výchovy ke zdraví**, je další v sérii odborných prací, v nichž se od roku 2005 zabýváme otázkami vzájemného vztahu „školy“ a „zdraví“. Zdraví jako jedna ze základních lidských priorit se musí promítnout do programů institucionalizované kultivace člověka, kterou představuje současná škola. Mluví se o odpovědnosti za zdraví a k odpovědnosti musí být člověk vychováván. Mohli bychom zde uvádět další argumenty pro studium vzájemného vztahu „školy“ a „zdraví“, ale domníváme se, že je přináší text této knihy.

V úvodu ukazujeme na novou kvalitu ve výchově ke zdraví, a to je práce s počítačem, který v této oblasti nabízí dosud zdaleka nevyužité možnosti (*J. Poráčová a d.*). Tyto nové technologie mohou mít však také negativní stránku, takže můžeme mluvit až o určité nedrogové závislosti, jako je třeba využívání mobilních telefonů (*M. Bucková*). Do výchovy ke zdraví se mohou promítat jak „malá“, tak i „velká“ témata. Za závažnou pro tuto oblast považujeme ekologickou/environmentální výchovu, které se výzkumně věnují *H. Horká* a *Z. Hromádka*.

Velkou, a podle našich zjištění nedoceněnou, úlohu ve výchově ke zdraví má učitel. Úkoly třídního učitele a jeho vnímání žáky, které vytváří předpoklad pro konkrétní výchovu ke zdraví výzkumně zjišťují *S. Střelec* a *J. Krátká*. Hlubším poznáním osobností učitele se zabývá *E. Řehulka*, který zkouší využití metody analýzy osobního příběhu; touto metodou se z hlediska jejich explikačních možností zabývá také *M. Pavlovská*. Při studiu osobností učitele se objevují otázky, kterým se věnuje jen okrajová pozornost, přestože jsou velmi důležité: to je např. téma hlasové kondice a zásady hygieny hlasu (*J. Frostová*), kde je možno využít i zkušeností a poznatků z muzikoterapie (*J. Gajdošiková Zeleiová*).

I když v současné době je nutné uplatňovat holistické chápání zdraví, jsou někteří badatelé zaměřeni více na jednotlivé složky zdraví a vycházejí z předpokladu, že škola se musí věnovat prevenci psychického a sociálního zdraví. Jako východisko zde může být kultivace „zdravého vztahu“ v sociálním chování učitelů a žáků. Pokus o vymezení „zdravého vztahu“ a jeho atributů podává *J. Řezáč*. V psychologii je toto téma řešeno často v kontextu studia sociálního klimatu, kterým se výzkumně zabývají *J. Veselá* a *J. Strach*. Žáci a studenti dovedou posoudit kvalitu sociálního klimatu, ale sami nejsou jedinou silou, která ho určuje. Vystupňování negativních faktorů v sociálním prostředí školy se může projevat výskytem šikany. I když problém není nový, nová je intenzita pozornosti, která se tomuto fenoménu věnuje. Že je tato orientace správná, ukazují závažné výsledky studie *M. Blahutkové* a *M. Charváta*.

Významnou kapitolou výchovy ke zdraví je výživa. Jde výrazně o interdisciplinární problematiku, kde by měla škola sehrát daleko větší úlohu, než dosud zastává, a proto je každá koncepční i výzkumná studie cenná. *J. Veselá* a *H. Staňková* se zabývají stravovacími návyky žáků základní školy a podobnou studií pro Slovenskou republiku vypracovaly *I. Pavelková* a *V. Peterková*, přičemž tyto autorky si ještě v dalším textu kladou otázku, která je nyní aktuální v sociální pediatrii ve všech vyspělých zemích světa, a to zda je slovenská školní mládež obézní. Řada problémů ve vědách o člověku nemůže být adekvátně výzkumně řešena, pokud není akceptováno genderové kritérium. Gendrem a poruchami příjmu potravy se zabývá *L. Zormanová*. Konkrétní návody pro učitele sledující zdravý životní styl pomocí projektové výuky vypracovala *D. Holubová* na příkladu biopotravin. Problematika výživy je součástí zdravého životního stylu, který podmiňuje somatický vývoj, jenž studovala u adolescentních dívek *B. Matejovičová a d.* Současné změny ve zdravotnictví vedou někdy k nevědomému zanedbávání oblastí, které byly dříve ošetřovány jinými cestami; to je např. případ ústní hygieny, na který upozorňuje *M. Taliánová*. Metodicky podobně se *K. Poslušná, H. Matějová* a *V. Březková* věnují znalosti rizikových faktorů osteoporózy u dospívajících dívek.

Škola v dnešní době musí mít informace a plnit specifické úkoly, které dříve mělo na starosti pouze zdravotnictví. Otázkami edukace žáků s chronickým či jiným závažným onemocněním se zabývají *D. Zámečnicková, P. Kachlík* a *I. Vaďurová*, informační manuál pro učitele o diabetickém žáku vytvořili *M. Havelková, P. Kachlík* a *H. Hájková* a možnostem dramatické výchovy ve vzdělávacím projektu o epilepsii se věnuje *T. Doležal*. Specifické otázky kvality dětské výživy studují *A. Dostál, L. Jakušová* a *J. Čajdová*.

Publikace ***Sociální a zdravotní aspekty výchovy ke zdraví*** přináší velké a pestré množství informací pro výchovu ke zdraví v současné škole a zdravotnictví nabízí řadu efektivních postupů pro prevenci a terapeutickou spolupráci. V tomto svazku je současně prezentována část jedné etapy řešení výzkumného záměru v Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity ŠKOLA A ZDRAVÍ PRO 21. STOLETÍ.

Evžen Řehulka
řešitel výzkumného záměru
ŠKOLA A ZDRAVÍ PRO 21. STOLETÍ
MSM0021622421